

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
4115-1/23
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 33145 датум: 30. децембар 2022. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
НАДЗОР НАД ПОСТУПКОМ ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА СТРАНАЦА

**Извештај о надзору над
принудним удаљењима странаца
- 2022. година -**

Београд, децембар 2022. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Законом о странцима,² у члану 82, прописано је да Заштитник грађана у складу са надлежностима из Закона о Заштитнику грађана и Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, врши надзор над поступком принудног удаљења странца.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

---

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² "Сл. гласник РС", бр. 24/18 и 31/19.

1.2. ПОДАЦИ О НАДЗОРУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УДАЉЕЊА ОБАВИЛИ	Полицијски службеници прихватилишта за странце у Падинској Скели и Димитровграду и станица граничне полиције Београд и Димитровград					
НАДЗОРЕ ОБАВИЛИ	Марко Анојчић, Одељење НПМ (редни бр: 1, 3, 4. и 5.) Тамара Благојевић, Одељење НПМ (редни бр: 2.)					
ПРИНУДНА УДАЉЕЊА						
редни број	држављанство	број странаца	датум	од	до	тип
1.	Сиријска Арапска Република	5	08.03.2022.	Прихватилиште за странце Димитровград	ГП Градина - Калотина	друмски саобраћај
2.	Република Индија	13	12.05.2022.	Прихватилиште за странце Падинска Скела	Аеродром „Никола Тесла“ Београд	ваздушни саобраћај
3.	Исламска Република Авганистан	3	27.05.2022.	Прихватилиште за странце Падинска Скела	ГП Градина - Калотина	друмски саобраћај
4.	Република Сијера Леоне	1	27.08.2022.	Прихватилиште за странце Падинска Скела	Аеродром "Никола Тесла" Београд	ваздушни саобраћај
5.	Исламска Република Авганистан	1	25.10.2022.	Прихватилиште за странце Димитровград	ГП Градина - Калотина	друмски саобраћај

1.2.2. ТОК НАДЗОРА

Надзори су започети у прихватилиштима за странце, где је НПМ обавио разговоре са странцима у вези са поступањем службених лица према њима током лишења слободе, боравка у установи и поштовањем њихових права,³ увид у предмете који се о њима воде у прихватилиштима, испратио процедуре које претходе транспорту до граничних прелаза и од полицијских службеника добио информације о поступању према странцима.

Потом је НПМ, у принудним удаљењима која су обављена друмским саобраћајем, пратио транспорт странаца до граничног прелаза, возећи се сопственим возилом иза

³ Разговори су обављени помоћу преводилаца чије услуге су обезбеђене уз подршку Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (УНХЦР).

службеног возила којим су превожени странци, као и поступање према њима на граничном прелазу и предају страним граничним властима.

У принудним удаљењима која су обављена ваздушним саобраћајем НППМ није пратио поступање према странцима након њиховог отпуста из Прихватилишта, с обзиром на то да је утврђено да су сви ови странци били укључени у програм добровољног асистираниог повратка Међународне организације за миграције (ИОМ).

1.2.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА НППМ

Полицијски службеници су остварили пуну сарадњу са тимом НППМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност. НППМ су пружене све потребне информације и омогућени ненадзирани разговори са странцима, надзор над комплетним током поступка удаљења и увид у и фотокопирање комплетне тражене документације. Пре, током и након поступака принудних удаљења са полицијским службеницима је одржавана стална комуникација и од њих добијане информације организационе природе, што је у великој мери олакшало обављање надзора и прибављање релевантних информација.

На основу одобрења Управе граничне полиције⁴ тим НППМ је био у возилу којим је странац у принудном удаљењу под редним бројем 5 транспортован до граничног прелаза, што је по први пут омогућило непосредан надзор над целокупним поступком удаљења. НППМ ће настојати да, у складу са сопственим потребама, као и могућностима организационих јединица полиције које обављају принудна удаљења, у будућем раду развије ову праксу, с обзиром да се на овај начин омогућава адекватнији надзор над транспортом странаца, као делом поступка принудног удаљења и истовремено олакшава спровођење надзора, што ће допринети већем броју надзираних поступака.

---

⁴ Бр. 26-10/22 од 26. јануара 2022. год.

2. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА СТРАНЦИМА

Странци су у прихватилиштима проводили од неколико дана до шест недеља, за које време су обављане формалности са земљом која би требало да их прими, односно спроводиле процедуре и прибављала документација неопходна за пут. Ово је укључивало издавање путних листова странцима који не поседују путне исправе, помоћ у обезбеђивању или проверу валидности авио карата, сарадњу са ИОМ и дипломатско-конзуларним представништвима и тестирање на присуство новог корона вируса.

Већина странаца није имала примедби на поступање полицијских службеника прихватилишта за странце, као ни на поступање полицијских службеника који су их лишили слободе. Странци су углавном наводили да су у прихватилиштима имали услова за одржавање личне хигијене, да је хигијена просторија била задовољавајућа, да је исхрана била у реду, да су имали могућност боравка на свежем ваздуху и да нису имали проблема са другим странцима који су овде смештени.

Поједини странци који су боравили у Прихватилишту за странце у Димитровграду нису желели да узимају одређену храну због неповерења да су оброци у складу са њиховим верским уверењима. У разговору са руководством Прихватилишта НПМ је добио уверавања да је исхрана у складу са верским уверењима, а приликом посете НПМ овом прихватилишту утврђено је да је у трпезарији видно истакнуто обавештење о томе.⁵ Прихватилиште оброке за странце прибавља од локалног ресторана, на основу уговора, а о пријему и подели оброка се води уредна евиденција.

Три странца су се пожалила на опхођење полицијских службеника који су их лишили слободе. Навели су да су ухапшени негде у околини Пирота и да су доведени у неку полицијску станицу где су били изложени физичком злостављању од стране полицијских службеника, које се састојало од удараца у пределу главе и тела, што је све трајало до 5 минута. Овоме су наводно присуствовали полицијски службеници СР Немачке, што су закључили на основу застава на њиховим униформама. Навели су и да нису имали видљиве повреде. Један од њих је навео и да му недостају новац и СИМ картица који су му одузети у полицијској станици.

Ови наводи нису могли бити потврђени. Према доступној документацији, њих су 22. маја око 7:00 часова лишили слободе полицијски службеници СГП Димитровград, који су их одвели у СГП Пирот и тамо дактилоскопирали у периоду од 9:20 – 10:20 часова. Истог дана им је одређен боравак у Прихватилишту за странце, где су примљени око 20:45 часова, без видљивих повреда. Целокупан новчани износ који им је привремено одузет приликом смештаја у Прихватилиште је и враћен приликом отпуста. У вези са наводно недостајућом СИМ картицом, полицијски службеници наводе да они не отварају мобилне телефоне и да немају сазнања о СИМ картици.

Комуникација странаца са службеницима се одвијала на енглеском језику, који је знао неко из групе са којом су смештени у прихватилиште или неко од осталих странаца. Према наводима и странаца и полицијских службеника, комуникација са онима који не знају енглески је често проблем, нарочито ако се не ради о комуникацији у вези са уобичајеном дневном рутином, већ уколико је потребно разменити информације у вези са поступком удаљења, остваривањем неких права и поштовањем обавеза и сличном.

---

⁵ Предмет бр. 415-60/22.

НПМ је већ више пута указивао на проблем комуникације са странцима и позивао Министарство унутрашњих послова да за потребе прихватилишта за странце обезбеди услуге преводилаца за потребне језике. Министарство је одговорило да у Прихватилишту нема ангажованог преводиоца ни за један језик из финансијских разлога, као и због повремене потребе за преводиоцима, али да је предложено да се у буџету предвиде и одреде новчана средства за ангажовање преводилаца по потреби.⁶ Након неколико извештаја о надзорима над принудним удаљењима странаца у којима је НПМ наставио да указује на овај недостатак и одговора Министарства којима је НПМ обавештаван о корацима који се предузимају ради обезбеђивања потребних финансијских средстава, НПМ је обавештен да је Дирекција полиције – Управа граничне полиције затражила да се обезбеде новчана средства у буџету, како за 2021. тако и за 2022. годину и овај предлог доставила на реализацију Сектору за материјално-финансијске послове.⁷

На захтев НПМ да од Министарства унутрашњих послова добије информације о обезбеђивању новчаних средстава за ове намене за 2022. годину,⁸ НПМ је обавештен да је услуга превођења, која се односи на захтеве свих организационих јединица којима ће она бити потребна током ове године, уврштена у План јавних набавки.⁹

НПМ поново истиче да је, када странци не разумеју језике које користе полицијски службеници, сам поступак отежан и потенцијално ствара неразумевање у вези са питањима која су од значаја како за сам поступак који се према странцу спроводи, тако и за странца. Истовремено, помоћ преводилаца у комуникацији умногоме олакшава рад службеника који обављају удаљење или на други начин поступају према странцу.

Поред тога, одсуство адекватне комуникације странаца са полицијским службеницима подручних полицијских управа који према њима спроводе поступак враћања, отказа боравка или смештаја у Прихватилиште за странце, доношењем одговарајућих одлука о томе, ове странце од странака у управном поступку претвара у пасивне посматраче управног поступања према њима. Заштитник грађана је још 2015. године, након спроведеног поступка контроле законитости и правилности рада Министарства унутрашњих послова покренутом по сопственој иницијативи поводом лишавања слободе и принудног удаљења са територије Републике Србије једанаест страних држављана, утврдио, између осталог, да појединим странцима није било омогућено да ток поступка отказа боравка и принудног удаљења прате преко тумача и да у том поступку употребљавају свој језик, да се изјасне о одлучним чињеницама и околностима, да приликом лишавања слободе од стране полиције нису били обавештени о својим правима на језику који разумеју, имајући у виду разлог њиховог лишавања слободе и упутио препоруке Министарству унутрашњих послова да ове неправилности отклони у будућем раду.¹⁰ Сада, на пример, иако су свим странцима приликом пријема објашњени разлози смештаја у прихватилиште, више њих је навело да нису знали да постоји могућност оспоравања одлуке о томе.

---

⁶ Акти Управе граничне полиције бр. 26-436/19 од 20. септембра 2019. год. и Дирекције полиције бр. 3610/19-25 од 19. новембра 2019. год.

⁷ Акт Дирекције полиције бр. 9767/21-6 од 15. децембра 2021. год.

⁸ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца – јул - децембар 2021. године, бр. 4115-1/22 од 19. јануара 2022. год, стр. 6.

⁹ Акт Управе граничне полиције бр. 26-69/22 од 1. марта 2022. год.

¹⁰ Препорука Заштитника грађана бр. 61-2378/14 од 15. јануара 2015. год.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информације да ли су и на који начин током 2022. године коришћене услуге превоза за потребе прихватилишта за странце.

2.1. ПОСТУПЦИ ПРЕ ТРАНСПОРТА

2.1.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ СТРАНАЦА О УДАЉЕЊУ

Странцима се приликом смештаја у прихватилишта уручује писмени информатор о разлозима одређивања боравка у прихватилишту, који постоји на више језика. **Овакво поступање је у складу са препоруком НПМ упућеном Министарству унутрашњих послова да странце којима се одређује боравак у прихватилишту писаним путем, на језику који разумеју или се оправдано претпоставља да га разумеју, обавештава о разлозима за одређивање боравка у прихватилишту.**¹¹

Сви странци су благовремено, по правилу дан раније, обавештени да ће бити удаљени и на који начин. **И ово поступање је такође у складу са препоруком НПМ.**¹² Странци који су били у укључени у програм добровољног асистираниог повратка су током целог поступка добијали информације о његовом току, што је укључивало и комуникацију са службеницима Прихватилишта, представницима ИОМ и дипломатско-конзуларног представништва њихове земље.

Поједини странци који су боравили у Прихватилишту за странце у Димитровграду иницијално су у разговору са НПМ тврдили да не знају шта се са њима дешава нити да ће бити удаљени, али је на основу даљег тока разговора и питања која су они имали било јасно да знају да ће бити удаљени у Републику Бугарску. Управник Прихватилишта је изричито тврдио да су обавештени о свему и да се то уобичајено ради након прихватања реадмисије. О томе не постоји службена белешка. **НПМ указује да би било корисно да се, ради отклањања свих евентуалних недоумица, о обавештавању странца о предстојећем удаљењу сачини службена белешка, на сличан начин како се то ради у Прихватилишту за странце у Падинској Скели.**

2.1.2. ПРИСТУП АДВОКАТУ

Нико од странаца није ангажовао адвоката у поступку враћања. Наводили су да нису имали потребу за адвокатом, а више њих и да немају новчаних средстава за услуге адвоката, да не знају ког адвоката би ангажовали и да не знају језик којим би се споразумевали са адвокатима. Неколико њих је навело да су желели адвоката и да су се тим поводом обраћали службеницима Прихватилишта, али да им је одговорено да они не могу за њих да одаберу и ангажују браниоца, што је разумљиво и прихватљиво са позиције овлашћења полиције.

Ипак, НПМ је у Извештају о надзору над принудним удаљењима странаца из децембра 2019. године заузео став да тражење адвоката не би требало да буде у потпуности препуштено странцима јер значајан део њих не говори српски језик и нема контакте нити могућност да самостално претраже доступне адвокате или друге пружаоце правне

¹¹ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели, бр. 415-11/19 од 2. јула 2019. год, стр. 5.

¹² Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца, бр. 415-80/19 од 30. децембра 2019. год, стр. 6. и 7.

помоћи. Странцима би требало да буду доступни контакти адвоката, како би сами могли да их изаберу и контактирају. Према информацијама до којих је НПМ тада дошао, у плану је било да се Министарство унутрашњих послова овим поводом обрати адвокатској комори.¹³

Како договори Министарства унутрашњих послова са Адвокатском комором Србије и Министарством правде ради обезбеђивања правне помоћи странцима нису довели до решења овог питања, НПМ је упутио препоруку Адвокатској комори Србије да формира листу адвоката који имају довољно знања и искуства да заступају странце којима је одређен боравак у Прихватилишту за странце у Падинској Скели у поступку враћања и достави је Прихватилишту, како би била доступна странцима који се овде налазе.¹⁴ Комора је одговорила НПМ да према постојећој регулативи адвокати који би пружали правну помоћ странцима којима је одређен боравак у Прихватилишту немају могућност да наплате награду и накнаду трошкова за свој рад, да је имајући у виду животну ситуацију и правни положај ових странаца евидентно да они у највећем броју случајева нису у могућности да плате правну помоћ, те да Комора предлаже да се измени Закон о бесплатној правној помоћи у делу који уређује круг лица који имају право на бесплатну правну помоћ, у ком смислу је упутила иницијативу Министарству правде за измену и допуну овог Закона.¹⁵

Кроз дијалог који је НПМ остварио са Министарством унутрашњих послова – Управом граничне полиције поново је указано на овај недостатак, а НПМ је добио информације да се ради на изменама закона који би омогућили правну помоћ у поступку враћања и која ће бити бесплатна за странце, те да ће сви будући предлози бити достављени НПМ на давање мишљења.¹⁶

Како је већ истицао, НПМ поздравља намеру да се странцима смештеним у Прихватилиште за странце омогући бесплатна правна помоћ, чиме би им се омогућио делотворан и једнак приступ правди. Ипак, за измене позитивних прописа које би ово омогућиле је потребан одређени временски период, за које време у прихватилиштима бораве станци који имају потребу за правном помоћи и који би желели да ангажују адвоката, а неки од њих и имају финансијских могућности за то. Питање награде и накнаде трошкова за рад адвоката се према становишту НПМ тиче односа између адвоката и њихових клијената и одлуке адвоката да ли ће заступати у одређеној правној ствари. НПМ поново указује да је адвокатским кодексом прописано да на доношење одлуке о заступању не сме утицати разлика у, између осталог, економској моћи, али и да се оправданим разлогом да адвокат одбије заступање сматра неспособност или невољност странке да плати накнаду за његов рад.¹⁷

У дијалогу који је НПМ овим поводом остварио са Адвокатском комором Србије постигнут је договор да Комора, у складу са препоруком НПМ, упути позив заинтересованим адвокатима да се пријаве ради пружања правне помоћи странцима смештеним у прихватилиштима за странце, што је и учињено 22. децембра 2022. године.¹⁸ Након истека рока за пријаву – 01. фебруара 2023. године, Комора ће

¹³ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца, бр. 415–80/19 од 30. децембра 2019. год, стр. 8.

¹⁴ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца – октобар - децембар 2020. године, бр. 4115–25/21 од 4. марта 2021. год, стр. 10.

¹⁵ Акт Адвокатске коморе Србије бр. 486/21 од 19. априла 2021. год.

¹⁶ Белешка о састанку НПМ и Министарства унутрашњих послова бр. 419-113/21 од 25. новембра 2021. год.

¹⁷ Кодекс професионалне етике адвоката ("Сл. гласник РС", бр. 27/12 и 159/20 - одлука УС), 21.4. и 22.1.2.

¹⁸ <https://aks.org.rs/cir/позив-адвокатима-за-пријаву-ради-пруж/>.

формирати листе адвоката према редоследу пријављивања, седишту адвокатске канцеларије и адвокатске коморе, које ће бити доступне странцима којима је одређен боравак у прихватилишту.

НПМ са задовољством констатује позитиван помак у вези са обезбеђивањем приступа правној помоћи странцима којима је одређен боравак у прихватилишту и наставиће да прати ово питање кроз посете прихватилиштима и надзор над поступком принудног удаљења, као и праћењем нормативних активности надлежних органа и давањем мишљења на најављене измене и допуне релевантних закона.

2.1.3. ПРИСТУП ЛЕКАРУ

Само једна странкиња је имала потребу за здравственом заштитом. За њу је у лекарском извештају који је имала са собом приликом пријема констатовано да болује од психичких болести и током боравка у Прихватилишту је имала неколико прегледа лекара психијатра. Ординирана јој је терапија, уз напомену да се јаве лекару у случају погоршања. Странкиња је редовно примала терапију, стање јој се стабилизовало, а урађене су јој и препоручене анализе крви. После тога је имала још један психијатријски преглед, а непосредно пре отпуштања из Прихватилишта је обављен и лекарски преглед на којем је констатовано да је способна за пут. Лекарски извештаји се налазе у предмету, а полицијски службеници су водили рачуна о томе да редовно узима терапију.

Поред наведеног, странци којима је то било потребно због путовања су вођени на тестирања и друге претраге у вези са новим корона вирусом.

Иако службеници прихватилишта за странце улажу велике напоре да одговоре на здравствене потребе странаца, НПМ поново указује на то да полицијски службеници нису здравствени радници, те да је неопходно предузети активности на стварању услова за пружање одговарајуће здравствене заштите у прихватилиштима. У прихватилиштима нема стално присутног медицинског особља, па се лекарски прегледи, рачунајући и први преглед и преглед при отпусту, обављају само по потреби, односно на захтев странаца или по процени полицијског службеника да је неке потребан преглед. Полицијски службеници се старају о узимању преписане терапије, а здравствена документација се чува у предметима, међу осталом документацијом која се односи на боравак странаца у прихватилишту.

На потребу за унапређењем у погледу приступа лекару и пружања здравствене заштите у Прихватилишту у Падинској Скели НПМ је указивао у ранијим извештајима и упућивао одговарајуће препоруке.¹⁹ Министарство унутрашњих послова је обавештавало НПМ да не поседује кадровске, просторне ни финансијске могућности за то, као и да је у оквиру проширења капацитета овог прихватилишта предвиђена изградња лекарске собе.²⁰ У накнадној комуникацији са Министарством у вези са овим питањем, НПМ је обавештаван о договорима са Министарством здравља и ангажовању медицинског особља у Прихватилишту у Падинској Скели.²¹ Према последњим

¹⁹ Између осталог, у Извештају о последњој посети Прихватилишту, поглавље 2.1.4. Приступ лекару и у Извештају о надзору над принудним удаљењима странаца - јануар - март 2020. године, 4115-62/20 од 29. јуна 2020. год, поглавље 2.1.3. Приступ лекару.

²⁰ Акт Управе граничне полиције бр. 26-436/19 од 20. септембра 2019. год.

²¹ Акти Управе граничне полиције бр. 26-7/21 од 25. јануара 2021. год. и бр. 26-7/21-1 од 5. априла 2021. год.

информацијама које је НПМ добио, Управа граничне полиције – Одељење за прихват и смештај странаца би требало да буде укључено као корисник у пројекте које финансира Европска Унија и да по угледу на центре за прихват и смештај миграната има стално присутне медицинске тимове, те да ће у најскорије време једна просторија Прихватилишта бити опремљена за рад лекара.²²

У Прихватилишту за странце у Димитровграду пружање здравствене заштите је на сличан начин организовано. У случају потребе се позива Служба хитне медицинске помоћи, али како они често немају на располагању возило или особље онда полицијски службеници воде странце у локалне здравствене установе. За разлику од Прихватилишта у Падинској Скели, Прихватилиште у Димитровграду располаже са медицинским анексом – амбулантом и стационаром са посебним тоалетом. Према службеним наводима, договарали су са Домом здравља Димитровград да медицинско особље (лекар или медицински техничар) пар пута недељно долази у Прихватилиште.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информације о реализацији договора са Министарством здравља и локалним здравственим установама о редовном присуству медицинског особља у прихватилиштима за странце у Падинској Скели и Димитровграду.

2.1.4. ОБАВЕШТАВАЊЕ ТРЕЋЕ ОСОБЕ О ПРЕДСТОЈЕЋЕМ УДАЉЕЊУ

Већина странаца је тиму НПМ навела да су били у контакту са члановима породице или пријатељима и да су их обавестили о повратку. Неколико њих је навело да им је понуђена та могућност али да нису желели да је користе. Телефонске разговоре су обављали помоћу својих мобилних телефона, који су им били привремено одузети приликом смештаја у прихватилишта али им је омогућено да их користе за ове потребе или користећи се мобилним телефонима других странаца. У Прихватилишту у Падинској Скели мобилни телефони се користе на захтев, а у Прихватилишту у Димитровграду два пута недељно свим странцима се омогућава телефонирање.

Њих троје је навело тиму НПМ да нису имали могућност да се икоме јаве током боравка у Прихватилишту у Падинској Скели. Наводе да су пар пута затражили да користе своје мобилне телефоне, али да им то није омогућено. Према доступној документацији, њима је приликом смештаја у Прихватилиште понуђено да о томе обавесте особу по избору, као и приликом обавештавања о предстојећем удаљењу, што су они одбили. Ово је констатовано у службеним белешкама. Према службеним наводима, они ни током боравка у Прихватилишту нису тражили да обаве телефонски разговор, нити су се јављали са било каквим другим захтевима.

Иако у оба прихватилишта постоји могућност коришћења мобилних телефона ради контакта са члановима породице или другим блиским особама, **НПМ указује да би без обзира на евентуално постојећа ограничења у броју позива недељно или процедури по којој се омогућава телефонски позив, странцима требало да буде омогућено да чим сазнају да ускоро путују о томе обавесте особу коју желе.** Ово из разлога јер тако могу да реше питања која су им значајна и да организују свој прихват у земљи у коју се удаљују. Према становишту Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ), обавештавање блиских лица пре

²² Акт Управе граничне полиције бр. 26-69/22 од 1. марта 2022. год.

предстојећег удаљења додатна је заштита од злостављања и омогућава члановима породице и / или пријатељима који остају у земљи да се опросте. Могући контакт са члановима породице или другим особама у земљи одредишта такође може смањити анксиозност због повратка, олакшавајући тако удаљење и могуће реинтеграцију дотичне особе.²³

2.2. ТРАНСПОРТ ДО ГРАНИЧНОГ ПРЕЛАЗА

Непосредно пре спровода, странци су обедовали и спаковали личне ствари, које су носили са собом, укључујући и новац и мобилне телефоне, који су у ранијој пракси предавани страним службеницима уз записник о примопредаји. Од овога се одустало на основу договора са страним граничним властима, а због потребе да се кроз систем евиденције Министарства унутрашњих послова све привремено одузете ствари врате лицу од ког су одузете. Наиме, нов електронски систем не дозвољава не-издавање потврде о враћању предмета нити да та потврда не садржи све оне предмете који се налазе у потврди о привременом одузимању предмета, јер би се у том случају ти предмети водили на депоу организационе јединице полиције која је привремено одузела ствари.

Странци су транспортовани до граничних прелаза у службеним возилима, који су опремљени климом и услови у њима су били добри. Са њима у возилу су били и полицијски службеници – један или два униформисана и један или два службеника у цивилу. Према странцима приликом укрцавања и транспорта нису била употребљавана средства за везивање нити друга средства принуде, обезбеђени су сигурносним појасевима и носили су заштитне маске, због спречавања ширења заразне болести.

Једини транспорт који је дуже трајао је онај који је обављен у принудном удаљењу под редним бројем 3. – око 3,5 сата. У овом случају странци су добили по флашицу пијаће воде и на око пола пута понуђена им је пауза, али нису желели да је користе.

2.3. ПОСТУПАЊЕ НА ГРАНИЧНОМ ПРЕЛАЗУ

Странци су на граничном прелазу прво сачекали да се обаве формалности у Станици граничне полиције Димитровград и заказани термин предаје. За то време су били под надзором полицијских службеника или у возилу у којем су транспортовани, у самој СГП или у Прихватилишту за странце у Димитровграду у случају странаца који су транспортовани из Прихватилишта у Падинској Скели, с обзиром да је требало дуже време сачекати на заказани термин (око 1 сат). За то време су боравили у дневној соби Прихватилишта и био им је доступан тоалет.

У договорено време су превезени на бугарску страну, сада у пратњи још једног полицијског службеника из СГП. У возилу су сачекали да се провери и потпише записник о примопредаји, а **полицијски службеници који су их спроводили су у условима изузетно високих спољних температура ваздуха држали врата возила отвореним, ради боље вентилације, што НПМ похваљује.** Потом су прешли у службено возило бугарске граничне полиције. НПМ је уочио да су тројица странаца (удаљење под редним бр. 3) након предаје бугарској полицији смештени у неусловно возило, у скучени простор без одговарајућих места за седење, па су сели на под.

²³ Немачка: посета 2018. (повратни лет), ЦПТ/Инф (2019) 14, пар. 30.

2.4. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПОСЕБНО РАЊИВИМ ГРУПАМА

Једина жена чије је удаљење у овом извештајном периоду надзирано је тиму НПМ навела да су хигијена и услови у просторијама били задовољавајући, да је имала редовну и задовољавајућу исхрану и да није имала проблема са другим странцима који су овде боравили. Она је била једина жена у Прихватилишту и имала је своју спаваоницу, у одвојеном анексу, а контакт са другима је имала током дана у заједничким просторијама, где је обедовала, као и током боравка на свежем ваздуху. Она није имала било каквих примедби на поступање службеника Прихватилишта, са њима је комуницирала на енглеском језику, који разуме, као и на српском језику, који помало разуме јер је већ две године у Србији.

У њеној пратњи током транспорта су била два полицијска службеника – једна жена у униформи и један мушкарац у цивилу.

3. ЗАБРАНА ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА

Нико од странаца није изнео тиму НПМ ништа што би указивало на опасност да би им основна људска права могла бити угрожена у земљи у коју се изручују, на ризик од тортуре или прогона. По правилу сви странци који су удаљени у Републику Бугарску нису желели да се врате тамо, из различитих разлога: неки нису били задовољни условима боравка, неки су навели да су уложили значајан напор да стигну у Србију, да су се упутили у земље западне Европе јер у Бугарској нема услова за живот и рад те да повратком губе доста новца, јер морају још да плате кријумчарима како би наставили пут, те да губе и време. Поједини су навели да се брину од чега ће живети када се врате у земљу порекла, али и да им је најављена помоћ ИОМ у вези са запослењем и финансијама.

НПМ истиче да недостаци у поступку враћања на које је указивао Министарству унутрашњих послова, а који могу довести до повреде Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака²⁴ још увек нису отклоњени и поред досадашњих указивања на овај проблем и упућених препорука.

Поступак удаљења би требало да понуди странцима праву прилику да изнесу свој случај, а службеницима којима је поверено да воде такве случајеве би требало да се пружи одговарајућа обука и приступ објективним и независним информацијама о стању људских права у земљама о којима се ради, како би се створили предуслови да странци не буду изручени у земљу у којој постоји ризик да ће бити подвргнути извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно тамо где им прети озбиљно кршење права зајамчених Уставом. НПМ је упозорио да странци у поступку враћања немају могућност да укажу на постојање чињеница које би указивале на сметње да се принудно удаље у одређену земљу нити се постојање ових чињеница утврђује, што може довести до повреде члана 3. Конвенције против тортуре, односно члана 83. Закона о странцима и упутио препоруку да се овај недостатак отклони.²⁵ У одговору на ову препоруку и касније захтеве НПМ за додатне информације о поступању по њој, Министарство је навело да

²⁴ Ратификована Законом објављеним у "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори", бр. 9/91.

²⁵ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца – јануар - март 2020. године, Поглавље 3. Забрана принудног удаљења; Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца – април - септембар 2020. године, Поглавље 3. Забрана принудног удаљења.

је у плану да се у сарадњи са Високим комесаријатом Уједињених нација за избеглице (УНХЦР) организују и одрже семинари и обуке за полицијске службенике на целој територији Републике Србије, везано за сагледавање испуњености услова за доношење решења о враћању у сваком конкретном случају и да ће се ове активности реализовати чим околности везане за епидемију заразне болести буду то омогућиле.²⁶

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информације о мерама које су у међувремену предузете ради поступања по препоруци о којој је било речи у тексту изнад.

---

²⁶ Акти Управе граничне полиције бр. 26-7/21 од 25. јануара 2021. год. и бр. 26-69/22 од 1. марта 2022. год.